

Олена Сом-Сердюкова (Норвегія, Ставангер)

ПОХОВАННЯ РАДЯНСЬКИХ ВОЇНІВ У СТАВАНГЕРІ

Коли думаєш, про це поховання, то виникає дуже багато роздумів про те, чим була Друга світова війна, яка вже є тільки історичним виміром. Хто і як проніс своє особисте „Я” через те пекло у ті страшні часи випробування людини на людяність, як розкидалися людські долі. А те, як продовжує зберігатися пам'ять про війну, багато що може розповісти про нащадків. З величезною повагою до норвежців хочу поділитися тим, що одного сонячного дня відкрилось мені на старому цвинтарі Ставангера.

Привернуло увагу незвичайне поховання: по колу старих, дерев йшли маленькі мармурові плити. Це було поховання англійських військових моряків та льотчиків. А далі, заглиблена, як у напівротонду охайно вистрижених кущів, утопала у квітах стела на честь радянських солдатів. На ній норвезькою та російською мовою викарбувано: „Ви полягли у боротьбі за всіх нас. Споруджено вдячними норвежцями у пам'ять про радянських солдат, що загинули у Рогаланді в боротьбі за свободу та справедливість. 1941-1945”. Далі список з 67 прізвищами та згадка про 23 невідомих.

Взявши наступного разу на цвинтар власний РС я сиділа на траві та друкувала імена загиблих, а повз проходили похилі люди до могил рідних, перехожі гуляли з собаками, проїхав поліцейський на велосипеді. Всі були люб'язні та з посмішками, в їх душах панував мир. А в мене якимось далеким та незвичайним відлунням гуркотіла у роздумах війна.

До цього монументу приходжу час від часу, перечитую імена загиблих і серце стискається від болю за співвітчизників, життя яких зупинила війна і які знайшли вічний притулок на південно-західному узбережжі Норвегії. Як, у цьому далекому краї, прожили останню частину життя наші військовополонені, чи знають їх родичі про це поховання?

Головні військові події розгортались на півночі у морі, де зійшлися інтереси Німеччини та Радянського Союзу. Узбережжя Норвегії вкрите німецькими бетонними бункерами, які зараз стоять посеред пляжів. На міському цвинтарі Ставангера я знайшла скромний, але доглянутий монумент на честь радянських солдат, що утопав у квітах.

І тому хочу зараз привести список загиблих, у іменах яких зафіксована географія всього Радянського Союзу:

Зосим Додлінов	Миколай Ридков
Анастас Мартвінов	Герасим Ронішов
Миколай Мартинов	Прохор Рикунів
Олександр Матвонов	Лукман Шабвішанов
Джигалша Меняльщиків	Леонід Шаш
Миколай Молот	Федір Шерстюк
Абубснер Осейнов	Василій Шунатроєв
Єгор Пелевиль	Єфим Семенов
Олексій Петров	Олексій Сіонятов
Максим Пятиров	Петро Станастрів
Захар Пономаренко	Олексій Тарасов
Тимофій Постовалов	Георгій Чіков
Єгор Расаков	Олексій Чірков
Миколай Ренов	Андрій Уколов

Олександр Ворошин
Петро Вовчин
Максим Воронов
Георгій Зотонов
Іван Осняч
Ісаак Адшеєв
Миколай Агоїв
Дмитро Андрієвич
Іван Аршінов
Василій Бабнін
Максим Бандаунно
Євген Батчинський
Михайло Батурсин
Іван Берипіч
Тихон Бобер
Василій Димитров
Олександр Дончурно
Лук'ян Єрохін
Іван Єсаков
Філенін

Іван Ефимов
Іван Єфремов
Янгир Габдрашманов
Іван Гарберсов
Константан Герасимов
Дмитро Громов
Устим Исмадянов
Іван Іванніков
Казимир Кацинський
Яків Караульщиків
Оенодлой Казихін
Іван Касук
Халін Кохмолло
Асаубіш Комалеков
Іван Косич
Іван Анохін
Сергій Кутов
Іван Кутрашун
Іван Линчиков

У цьому списку імен знаходжу типові українські прізвища, а от долі прочитати неможливо. Це відокремлення, яке роблю, є умовним. Бо у цьому монументі-похованні одна доля, один кінець життя, а нам, нащадкам тієї держави, до якої належали вони, і яка не змогла зберегти і відстояти своїх синів, залишається одне – каяття.

У архівах Ставангера вдалося розшукати деякі подробиці про цей монумент, що норвезькою мовою є – bautast – теж саме слово позначало поховальний камінь доби вікінгів.

Монумент було відкрито 30 травня 1950 року. Скульптори: Тур Йохансен та Ула Фльорлі. На церомонії відкриття були посол Радянського Союзу С.А.Афанасьєв, військовий аташе Петренко та інші представники посольства. Промова посла була довгою, знадобилось чимало часу її перекласти, але остаточне враження від цього тексту було розчарування, бо йшла суцільна пропаганда про переваги соціалістичного ладу. Не було тут і слова співчуття родичам загиблих і вибачення за те, що країна не берегла людські життя, а бездумно кидала погано оснащену піхоту під важку артилерію та танки. Звідки така шалена кількість військовополонених, які стали жертвами нацистських таборів для військово-полонених на всій Європі. Норвезьку сторону представляв губернатор Рогаланду Магнус Карлсон і мер Ставангера Туннінт Улсенс. Що мене найбільше вразило в промові губернатора, що він декілька разів наголосив: радянські солдати в Рогаланді були німецькими військовополоненими і виконували найважчу, непомірну до людської сили роботу. Але норвезька сторона визнає їх такими, що загинули за свободу людства від нацизму, признаючи, перш за все, їх статус військових, а не полонених.

Країна, що вміє доглядати за могилами синів різних народів, визнаючи рівні права кожного за життя і яка вміє створити умови для гідного життя своїх громадян, має шанс на майбутнє і є прекрасним зразком до наслідування. А нам слід прислуховуватись до геніїв власної землі, що наставляли – чужого навчатись та свого не цуратись.